

УДК 340.1

Самофалов Л. П.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Самофалов О. Л.,

кандидат юридичних наук, начальник коледжу, Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

СОЦІАЛЬНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ТА ЇХ ДЕРЖАВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті проаналізовано питання прав і свобод людини та громадянина, зокрема соціальних прав, закріплених у Конституції України. Обґрунтовано, що права людини і громадянина зумовлені сучасним рівнем та характером світової цивілізації. Проведено розмежування об'єктивного і суб'єктивного права, яке вказує на належність права певному суб'єкту, на його юридично визнані можливості. Акцентовано увагу на те, що матеріальна сутність соціальних прав громадян України залежить від стану і характеру суспільних відносин, рівня розвитку економіки, соціального процесу в цілому.

Ключові слова: права людини і громадянина, концепція прав, Конституція, об'єктивне право, суб'єктивне право, соціальні права, гарантії прав, цивілізація.

Постановка проблеми. У сучасний період Україна формується як демократична, соціальна та правова держава. Важливим напрямом державного процесу є забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Права і свободи громадян України закріплені на законодавчому рівні з урахуванням міжнародних стандартів.

Не людина для держави, а держава для людини – формула, якою повинні керуватися всі органи і посадові особи у повсякденній діяльності.

Соціальний і державно-правовий механізм країни повинен бути спрямований на створення умов, які б забезпечували гідний рівень життя і вільний розвиток кожного громадянина.

Механізм реалізації соціальних прав людини на сьогодні є недостатньо ефективним з багатьох причин, зокрема, правового забезпечення, стану економіки, правозастосовчої діяльності, належного функціонування органів влади, рівня правосвідомості, загальної і правової культури.

У статті планується дослідити сучасні тенденції державного забезпечення соціальних прав громадян, проаналізувати тенденції соціальної політики держави та міжнародного співтовариства, показати проблеми забезпечення соціальних прав в Україні.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що питанню наукового відпрацювання присвячено низку робіт у галузі теорії держави і права та конституційного права, зокрема таких учених, як: Вітрук М. В., Копейчиков В. В., Колодій А. М., Мурашин О. Г., Кельман М. С., Лисенков С. Л., Рабінович П. М., Матузов М. Г., Малєїн М. С., Олійник А. Ю, Олійник В. С., Оніщенко Н. М., Фрицький О. Ф., Цвік М. В.

Мета статті. Розглядаючи питання реалізації соціальних прав і свобод громадян України, проаналізувати стан їх правового забезпечення на міжнародному та національному рівні, виявити позитивні і проблемні сторони, загострити увагу на реальному стані забезпечення вказаних прав у державі у сучасний період.

Виклад основного матеріалу. У сучасному суспільстві і його юридичній науці підтримується ідея, що побудова правової соціальної держави неможлива без захисту та забезпечення прав людини і громадянина.

Як історичне явище права людини були предметом вивчення Арістотеля і Сократа, Г. Гроція і Б. Спінози, Ш. Монтеск'є і Т. Джеферсона та інших. Так, наприклад, Г. Гроцій писав: «Держава – це досконалий союз вільних людей, це уклад заради додержання прав і загальної користі» [1, с. 74].

Суттєвими досягненнями на шляху розвитку прав людини були, зокрема, Декларація прав людини і громадянина 1789 р., Всезагальна Декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. та інші документи міжнародного характеру.

Конституція України у другому розділі закріпила на найвищому рівні основні права, свободи і обов'язки громадян [2]. Вивчаючи та коментуючи Конституцію, вчені-юристи здійснили їх класифікацію, об'єднавши за певними критеріями в окремі групи. [3]. Оскільки Україна ідентифікується як соціальна держава, то до соціальних прав відносять право на працю (стаття 43), пра-

во на страйк (стаття 44), право на відпочинок (стаття 45), право на соціальний захист (стаття 46), право на житло (стаття 47), право на достатній життєвий рівень (стаття 48), право на охорону здоров'я (стаття 49), право на безпечне для життя і здоров'я довкілля (стаття 50) та низку інших соціальних прав, які впливають з основних [3, с. 175–180].

Професори А. М. Колодій та А. Ю. Олійник до вказаної групи соціальних прав відносять свободу шлюбу та рівність прав і обов'язків у шлюбі і сім'ї (стаття 51) та право рівності дітей у своїх правах (стаття 52). Водночас право на працю, страйк та відпочинок вони відносять до економічних прав і свобод [4, с. 195].

На наш погляд, така думка не є дивною, оскільки соціальні права є похідними від економічних і тісно з ними пов'язані.

Що стосується самого поняття «права людини», то на сьогодні вчені не сформулювали єдиного визначення.

В юридичній енциклопедії права людини трактуються як «визначальні засади правового статусу особи. Належать людині від народження, а тому є природними й невідчужуваними. Без цих прав людина не може існувати як повноцінна суспільна істота. Права людини є необхідним елементом громадянського суспільства і правової держави» [5, с. 170].

У російській Великій юридичній енциклопедії права людини визначаються як «сукупність правил, що характеризують правовий статус громадянина, невід'ємна належність людині з моменту народження, основне поняття природного й будь-якого права загалом: права, властиві природі людини, без яких вона не може існувати як повноцінна людська істота. У загальному вигляді вони є комплексом прав і свобод, істотних для характеристики правового статусу особи. Права людини неподільні, становлять єдиний комплекс. Соціально-економічні права є основою прав людини. Права – це охоронювана, забезпечена державою природна можливість щось робити, здійснювати, мати гідні умови життя, гарантію захисту від насильства тощо [6, с. 628].

Багато років тому вчений А. А. Мюллерсон, досліджуючи це питання, вважав, що права людини – це її потреби. Тобто людина для створення необхідних умов щодо задоволення своїх інтересів спирається на дії, які є не забороненими законом [7, с. 8].

Поняття «потреби» необхідно розуміти як залежність людини або соціальної групи, суспільства від об'єктивних умов їх існування та розвитку. Потреби виражають практичний зв'язок людини зі світом. Вони виступають як умова й передумова її конкретної діяльності, як стан людини [8, с. 149].

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що поняття права людини має дві сторони: з одного боку – це потреби, або або загальносоціальне право, а з другого – це можливості, тобто ступінь задоволення цих потреб, іншими словами здатність держави і суспільства до їх реального забезпечення. Права людини і громадянина, у цьому випадку соціальні права, які закріплені законодавчо, повинні знаходити максимум можливостей для їх практичної реалізації.

Права людини і громадянина є універсальними та наднаціональними й мають причетність до кожної особи. Ці права належать людині від народження, є загально визнаними та існують незалежно від їх державного визнання та законодавчого закріплення.

Одним із підтверджувальних фактів цьому є документ Верховного комісара ООН з прав людини, в якому сформульоване твердження, згідно з яким права людини визначаються як цінності та правові гарантії, з одного боку, та як невід'ємні атрибути кожної людини, з іншого. У «Викладі фактів № 32: Права людини, тероризм і боротьба з тероризмом» визначається, що права людини являють собою універсальні цінності і правові гарантії, що захищають окремих осіб та їх груп від дій і бездіяльності з боку представників державної влади, які йдуть у розріз з основними правами, свободами і людською гідністю. Зміст прав людини передбачає повагу, захист і реалізацію громадянських, економічних, політичних і соціальних прав людини. Права людини є взаємозалежними і неподільними [9, с. 4].

Аналогічний підхід закріплюється у Загальній декларації прав людини 1948 року, де у статті першій констатується, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах, вони наділені розумом та совістю і повинні діяти у ставленні один до одного у дусі братерства [10].

Будь-яке суспільство тою чи іншою мірою, а тим більше правова держава, встановлює на законодавчому рівні забезпечення цих прав.

В Основному законі української держави – Конституції України – зазначено, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [2].

З огляду на викладене можна стверджувати, що права людини – це система цінностей, закріплених на національному та міжнародному рівні, а також норм, які спрямовані на захист гідності людини у її відносинах з державою.

Розглядаючи основні права людини і громадянина, зокрема соціальні права, не можна обійти увагою проблему співвідношення об'єктивного і суб'єктивного права.

Термін «об'єктивне» щодо права означає, що юридичні норми набули своєї об'єктивації в офіційних державних актах і тому стають незалежними від розсуду окремих індивідів. Термін «суб'єктивне» вказує на належність права певному суб'єкту, на його певні юридично визнані можливості, якими він на свій розсуд може скористатися або не скористатися [11, с. 63].

Традиційно зміст будь-якого суб'єктивного права зводиться до того, що воно надає уповноваженому суб'єкту три можливості: а) поводити себе відповідним чином (право на власні дії); б) вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів (дії зобов'язаних); в) звертатися до держави за захистом свого юридичного права. Професор М. Г. Матузов доповнює цей перелік четвертим положенням «можливістю користуватись відповідними соціальними благами» і підсумовує, що суб'єктивне право – це право-поведінка, право-вимога, право-зазіхання і право-користування [12, с. 84].

Для забезпечення суб'єктивних прав і свобод людини П. М. Рабінович наголошує на трьох елементах державної діяльності: сприяння для здійснення прав і свобод людини, охорони прав і свобод людини, захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правомірного стану) [13, с. 45].

Справжня цінність суб'єктивних прав людини, зокрема соціальних, не у владних повноваженнях, а в міцності положення

особи, активній її участі у громадському житті, гарантованій можливості користуватись різними соціальними благами, задовольняти свої потреби, запити, інтереси. У більшості випадків немає ніякої необхідності щось владно вимагати, достатньо просто користуватись створеними умовами, наданими можливостями. Правова соціальна держава повинна бути об'єктивно зацікавлена і сама ставити завдання, щоб громадяни України найбільш повно й активно здійснювали свої права і свободи, виконували обов'язки.

Аналізуючи нормативне забезпечення реалізації соціальних прав видно, що в Україні у 90-і роки кінця ХХ століття – початку ХХІ століття відбувалося масове порушення соціальних прав людини з боку держави в особі уповноважених органів, недостатньою була ефективність судового захисту прав громадян. Уповноважений з прав людини в Україні та Комісія з прав людини неодноразово зауважувала, що масові порушення основних соціальних прав громадян залишаються головним джерелом соціальної напруженості в країні. Це знайшло неодноразове відображення і на сторінках наукової літератури [14, с. 165].

На «зорі» незалежності найпершим законодавчим актом, що визначив основи для створення механізму захисту соціальних прав людини в Україні був Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР» від 03.08.1990 року № 142-ХІІ. У ньому передбачалися цілі економічної самостійності держави, серед яких визначалось: забезпечення соціальної захищеності кожного громадянина України, передбачалось, що держава повинна забезпечувати соціальний захист громадян [15].

Варто звернути увагу на такий важливий документ, як Європейська соціальна хартія, прийнята у 1966 році, де у статті 12 закріплювались фундаментальні положення соціальних прав. Підписанти Хартії зобов'язувались започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування, підтримувати систему соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення, докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень, вживати заходів шляхом

укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод для забезпечення рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав сторін, надаються, збереження та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної зі сторін [16].

Внутрішні нормативні акти України враховують чи повинні враховувати положення цієї Хартії. Так, наприклад, Проект Концепції соціального забезпечення населення України, затверджений Постановою Верховної Ради від 21.12.1996 року № 3758-XI, визначив необхідне дотримання державних гарантій соціальних та економічних прав громадян, заклав основи для нормативної бази соціального забезпечення населення України [17].

У напрямі правових гарантій реалізації прав і свобод громадян слід звернути увагу на Основний Закон – Конституцію України, як на найважливіший документ країни, де у статті 22 зазначено, що конституційні права і свободи гарантуються і не мають бути скасовані. Під час прийняття нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [2].

З усього переліку соціальних прав на перший план виступають такі основоположні: як право на працю, право на соціальний захист, право на житло, на достатній життєвий рівень, на охорону здоров'я та інші.

Матеріальна сутність соціальних прав громадян України показує їх залежність від стану і характеру суспільних відносин, структури суспільства, рівня розвитку економіки, науки, культури, соціального прогресу в цілому. Стан розвитку української державності показує, що за 27 років рівень забезпечення соціальних прав у країні різко знизився, внутрішній валовий продукт був не дуже високим, а у 2014 році взагалі зменшився в два рази. Причинами такого стану є як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Це недосконала зовнішня політика, розкрадання державних коштів, природних копалин, корупція, вивезення ресурсів через

офшорні зони, грабіж державних підприємств, обкрадання сільського населення на оренді земель; підлаштоване для уникнення від юридичної відповідальності, особливо за посадові злочини і злочини у сфері господарської діяльності, кримінальне і кримінально-процесуальне законодавство. Крім того, зроблено все для того, щоб правоохоронні органи були слухняними та «ручними».

Усе це та інше привело до того, що населення України зменшилось на 12 мільйонів чоловік. За словами Л. Кожари, в інтерв'ю 16.06.2018 р. на каналі 112, за останні роки 65 тисяч медиків виїхали на постійне проживання за кордон, після отримання асоціації з ЄС, Україна втратила 60 млрд доларів від зовнішньої торгівлі. Сучасна мінімальна пенсія і прожитковий мінімум ніяк не можуть забезпечити право на достатній життєвий рівень (ст. 48) громадян України. Не можна ставити в один ряд зарплати працівників нафтогазу, укразалізниці, укравтодору, суддів Конституційного Суду, державних чиновників високого рівня з зарплатами лікарів, науково-педагогічних працівників навчальних закладів, поліції, кримінально-виконавчої служби та інших. На так званий середній клас волею влади ліг основний тягар оплати за газ, електроенергію, опалення, воду та інші платежі. Проведені реформи в країні не сприяють підвищенню життєвого рівня громадян, реалізації їх соціальних прав. У цьому контексті актуальною є стаття 47 Конституції, в якій сказано: «Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в аренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону [2]. Але чи можуть побудувати, купити чи отримати від держави житло названі вище категорії громадян? Кредити, які можна отримати у фінустановах під сучасні відсотки, виплатити майже неможливо, отримати безоплатно – годі й мріяти.

Ще один приклад, стаття 46 – право на суспільний захист. У судах знаходяться десятки тисяч позовів громадян щодо порушень з боку держави під час нарахування пенсій. Крім того, чин-

на влада зробила все, щоб пенсіонер, робітник, службовець не міг оздоровитись в умовах санаторію чи в інший спосіб.

Прикладів і фактів про порушення соціальних прав громадян України можна навести безліч, головне, щоб ці недоліки виправлялись.

Висновки. Враховуючи викладене, можна зробити такі висновки:

1. Концепція прав людини і громадянина зумовлена сучасним рівнем і характером світової цивілізації, спирається на багатий досвід людства у сфері правової організації суспільного життя людей, правових способів регуляції їх поведінки.

2. Реальне співвідношення прав громадян і української держави наглядно виявляється в Конституції України та практичній реалізації прав, свобод і обов'язків, захисті прав людини.

3. Права людини і громадянина є універсальними і наднаціональними та мають причетність до кожної особи.

4. Об'єктивне право означає, що юридичні норми набули своєї об'єктивності в державних нормативних актах. Суб'єктивне право вказує на належність права певному суб'єкту, на його юридично визнані можливості.

5. Матеріальна сутність соціальних прав громадян України показує їх залежність від суспільних відносин, структури суспільства, рівня розвитку економіки, соціального прогресу в цілому.

6. Стан забезпечення соціальних прав громадян України, у порівнянні з країнами Європи, важко визнати задовільним, коли за межею бідності знаходиться за різними оцінками більше 25 % населення.

Список використаних джерел

1. Гроций Г. О праве войны и мира. Москва, 1956. 868 с.
2. Гроций Г. О праве войны и мира: репринт с изд. 1956 г. Москва: Ладомир, 1994. 868 с.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://Zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 15.12.2018).
4. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. Київ: Юрінкон Інтер, 2003. 536 с.

5. Колодій А. М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні. Київ: Правова єдність, 2008. 350 с.
6. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія. Київ: Українська енциклопедія, 2002. 720 с.
7. Барихин А. Б. Большая юридическая энциклопедия. Москва: Книжный мир, 2010. 960 с.
8. Мюллерсон Р. А. Права человека: идеи, нормы, реальность. Москва: Юридическая литература, 1991. 160 с.
9. Данильяк О. Г. Філософія права: підручник для студентів юрид. вищ. навч. закл. Харків: Право, 2009. 208 с.
10. Права человека, терроризм и борьба с терроризмом. Женева: Управление Верховного Комиссара ООН по правам человека, 2008. 105 с.
11. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: <http://Zakon.rada.gov.ua/laws/show/995015> (дата звернення: 15.12.2018).
12. Копейчиков В. В. Загальна теорія держави і права. Київ: Юрінком, 1997. 320 с.
13. Матузов Н. И. Правовая система и личность. Саратов: Издательство Саратовского университета, 1987. 294 с.
14. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень). Харків: Право, 1997. 64 с.
15. Філонов О. В. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 215 с.
16. Про економічну самостійність Української РСР: Закон УРСР від 03.08.1990 р. № 141-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 34. Ст. 499.
17. Європейська соціальна хартія: міжнародний документ Ради Європи від 03.05.1966 р. *Голос України*. 2006. № 227.
18. Про Проект Концепції соціального забезпечення населення України: Постанова Верховної Ради України від 21.12.1993 р. № 3758-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 6. Ст. 31. URL: <http://Zakon.rada.gov.ua/laws/show/3758-12> (дата звернення: 15.12.2018).

References

1. Grotzky, G. O. (1956), *On the right of war and peace*. Moscow.
2. Grotzky, G. O. (1994), *On the right of war and peace: reprint edition 1956*. Moscow.
3. The Constitution of Ukraine (1996), Law of Ukraine, *Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*, No. 30, p.141, available at: <http://Zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96> (accessed 15 December 2018).

4. Frytsky, O. F. (2003), *Constitutional Law of Ukraine*, Yurincon Inter, Kyiv.
5. Kolodiy, A. M. (2008), *Rights, freedoms and obligations of a person and a citizen in Ukraine*, Legal unity, Kyiv.
6. Shemshuchenko, Yu. S. (2002), *Legal Encyclopedia*, Ukrainian Encyclopedia, Kyiv.
7. Barihin, A. B. (2010), *Large legal encyclopedia (Series "Professional reference books and encyclopedias")*, Book world, Moscow.
8. Mullerson, R. A. (1991), *Human rights: ideas, norms, reality*, Legal Literature, Moscow.
9. Danilak, O. G. (2009), *Philosophy of law: pidruchnik for students of legal and educational institutions*, Right, Kharkiv.
10. Fact Sheet No. 32: Human Rights, Terrorism and the Fight against Terrorism (2008), *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, Geneva.
11. *Universal Declaration of Human Rights (1948)*, available at: <http://Zakon.rada.gov.ua/laws/show/995015> (accessed 15 December 2018).
12. Kopechikov, V. V. (1997), *General theory of state and law*, Yurinkom.
13. Matuzov, N. I. (1987), *Legal system and personality*, Publisher Saratov University.
14. Rabinovich, P. M. (1997), *Human rights and citizen in the Constitution of Ukraine (to the interpretation of the original constitutional provisions)*, Right, Kharkiv.
15. Filonov, O. V., Subotin, V. M. and Pashutin, V. V. (2008), *The basics of democracy. Human rights and their provision in conditions of social change*, Knowledge, Kyiv.
16. Ukraine (1990), *On Economic Independence of the Ukrainian SSR: Law of the USSR*, Information from the Verkhovna Rada of Ukraine No. 34, 499 p.
17. European Social Charter an international document of the Council of Europe (2006), *Voice of Ukraine*, No. 227.
18. Ukraine (1994), *About the Draft Concept of Social Security of the Population of Ukraine: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine*, Information from the Verkhovna Rada of Ukraine, No. 6, p. 31, available at: <http://Zakon.rada.gov.ua/laws/show/3758-12> (accessed 15 December 2018).

Samofalov L. P., Samofalov O. L.

SOCIAL RIGHTS OF A PERSON AND A CITIZEN AND THEIR STATE ENSURING

The article analyzes the problematic issues of Ukrainian citizens' social rights and freedoms realization enshrined in the Basic Law.

It is grounded that human rights and citizenship are conditioned by the current level and character of world civilization.

In modern period Ukraine is formed as a democratic, social and legal state. An important direction of the state process is to ensure the rights and freedoms of a person and a citizen, taking into account intergovernmental standards. Not a person for the state, but a state for a person. It is a formula that should be guided by all bodies and officials in everyday activities. Social and state-legal mechanism of the country should be aimed at creating conditions that would ensure a decent standard of living and free development of every citizen.

The article states that human rights are a historical phenomenon. They were the subject of the study of many scholars of the distant past and the period of bourgeois revolutions, and especially of the 20th and the 21st centuries, when the main international documents on the issues under consideration were adopted.

The Constitution of Ukraine has consolidated the basic rights, freedoms and duties of citizens at the highest level. Lawyers categorized them into groups. Thus, social rights include the right to work (Article 43), the right to strike (Article 44), the right to rest (Article 45), the right to social protection (Article 46), the right to housing (Article 47), the right to adequate housing (Article 48), the right to health (Article 49), the right to safe environment and health (Article 50) and a number of other social rights deriving from the basic ones.

The concept of "human rights" is considered. The terms "objective law" and "subjective right" are analyzed. The first means that legal norms acquired their objectification in official state acts. "Subjective" indicates the right to belong to a particular subject.

Material essence of Ukrainian citizens' social rights shows their dependence on the state and nature of social relations, the structure of society, the level of economic development, science, culture, social process in general. The state of development of Ukrainian statehood shows that for 27 years the level of social rights in the country has sharply decreased, the gross domestic product was not very high.

Based on the research, the following conclusions were made:

- the Concept of rights of a person and a citizen is predetermined by the modern level and character of world civilization. It based on the rich experience of humanity in the field of people's public life legal organization, legal ways of regulating their behavior;

- real ratio of citizens' rights;

- rights of a person and a citizen are universal and supranational and relevant to each person;

- material essence of social rights of Ukrainian citizens shows their dependence on social relations, the structure of society, the level of economic development, social progress in general;

- the state of Ukrainian citizens' social rights ensuring is at a low level in comparison with the countries of Europe.

Key words: *rights of a person and a citizen, Concept of rights, Constitution, objective law, subjective law, social rights, rights guarantees, civilization.*